

IT-MAPPEN OG INKLUSION SOM HVERDAGSPRAKSIS PÅ BEGYNDERTRINNET – EN FORTÆLLING FRA RØDOVRE

KARIN TWEDDELL LEVINSEN, PH.D. LEKTOR I NYE AKTIONSFORMER I VIRTUELLE LÆRINGSMILJØER, AALBORG UNIVERSITET – KØBENHAVN

De første skoleår er særlig sårbare for læse/skrivesvage og ordblinde børn, fordi de kan nå at opsamle mange nederlag, der kan præge deres læring og selvtillid fremover. I denne artikel fortæller jeg om erfaringerne fra et omfattende forsknings- og udviklingsprojekt kaldet Projekt IT-Mappen i Rødovre. Med inddragelse af it-støtte er det lykkedes at etablere og forankre procedurer, rammer, kompetenceudvikling og konkret hverdagspraksis i forbindelse med inklusion af elever med potentielle læse- og skriveudfordringer på begyndertrinnet.

Indledning

Første gang, jeg mødte Anders i slutningen af første skoleår, sad han stiv som et bræt på sin stol og nægtede at tale med mig. Anden gang efter sommerferien havde han rullet sig ind i et gardin. Det var alt sammen helt, som det plejede at være. Han var fysisk til stede i sin klasse, men reelt var han langt væk, og Anders' lærer havde – efter mange og velmente forsøg – efterhånden opgivet at trænge om bag det panser, han allerede havde nået at bygge op. For Anders var selvvalgt isolation, krumspring og ballade en strategi for at undgå ansigtstab ud fra deisen, at det tit er bedre at få skæld ud end at skamme sig.

Derfor var det en stor glæde, da Anders' lærer i slutningen af hans 4. skoleår skrev følgende til mig

Hej Karin

Lige kort om fremlæggelserne i dag.

Grupperne brugte en projektor til at holde et lille foredrag. Anders' gruppe har valgt emnet bævere. Anders var ikke med de første 2 gange, gruppen arbejdede på emnet, fordi han går til specialundervisning i natur/teknik-timerne. De har brugt projektoren til at lave en PowerPoint. På hvert dias står et par sætninger, som de taler ud fra.

Anders fortæller om bæverens føde. Der står 2-3 sætninger på hver, men han husker, hvad han skal sige omkring det, bæveren spiser, uden at kigge. Han gør det uden støtte fra de andre.

Senere viser gruppen en planche, de har lavet med 4 billeder printet ud fra nettet. Anders forklarer, hvad man kan se på de fire billeder (bæveren i forskellige situationer).

Gruppen vil gerne vise et link med en lille pige, der bliver angrebet af en bæver, men det link, du skrev ned på en seddel, fungerede ikke. Så jeg spørger Anders, hvordan jeg finder linket frem. Han guider mig ind på BT og fortæller, hvor jeg skal kigge (jeg står ved projektoren). Vi viser linket for klassen.

Vi holder en lille spørgsmålsrunde til sidst. Andres svarer blandt andet på, hvordan bæveren fælder træer til dæmningen.

Det var vist det :-)

Anders' historie er et koncentrat af de udfordringer alle, der skal varetage inklusion, står overfor. Men det er også historien om, at intentionen om inklusion kan lykkes, også selvom Anders i dag går i ordblindeskole, fordi han er svært udfordret dyslektiker.

Baggrund

Selvom man har fokuseret på inklusion siden FN's konference om specialundervisning i 1994 (Salamanca 1994), var det først fra omkring 2002, at man for alvor begyndte at fokusere på begrebet i forhold til den danske folkeskole. Fra et regerings-synspunkt skyldtes interessen for inklusion bl.a., at udgifterne til specialundervisning var eksploderet (Undervisningsministeriet 2003, DeLoitt 2010), samt at PISA (2000) viste dårlige resultater for danske elevers læse- og skrivefærdigheder. Folkeskoleloven undergik flere ændringer, og fra 2006 præciserede formålsparagraffen, at der alene kunne tilbydes specialundervisning, hvis elevens udvikling ikke kunne understøttes gennem holddannelse og undervisningsdifferentiering i den almindelige undervisning – med andre ord inklusion.

Parallelt hermed fokuserede ITMF-projekterne i perioden 2001 – 2004 bredt på implementering af it og medier i almenundervisningen eller specifikt på it som hjælperedskab i forhold til elever i læse- skrivevanskeligheder¹.

På 1st International Conference on ICT & Accessibility opstillede Kotsik & Tokareva (2007) følgende kategorier for inddragelsen af it i undervisning

- *Kompenserende it*: it erstatter en manglende funktion og tillader eleven at deltage aktivt på lige fod med de øvrige elever.
- *It til didaktisk brug*: It er et læringsredskab, der kan forandre pædagogik og didaktiske tilgange.
- *It til kommunikationsbrug*: It kan ændre kommunikationen for mennesker, der lider af funktionelle begrænsninger i forhold til andre.

ITMF projekterne arbejdede med *It-rygsækken* ud fra tanken om, at den kunne erstatte elevens mangel på læse- skrivefærdigheder, hvilket betyder, at it-rygsækken blev opfattet i overensstemmelse med Kotsik & Tokarevas begreb om kompenserende it. Haven & Nielsen (2004) fandt, at eleverne nærmere blev integrerede end inkluderede, en iagttagelse der underbygges af Egelund (2004) og igen flere år senere (Politiken 2010).

Fra it-rygsæk til Projekt It-mappen

Som opfølgning på ovenstående udfordringer skulle it-rygsækken nu implementeres på landsplan, herunder også i Rødovre.

På PUC i Rødovre og på kommunens ordblindeskole fandt konsulenterne, at der i denne proces kom for meget fokus på det teknologiske frem for på, hvordan man kunne inkludere it-rygsækken og dens brugere i en skolehverdag. De var bange for, at elever med store udfordringer kunne blive ekskluderet frem for at blive inkluderede. De anerkendte, at der var et økonomisk aspekt i inklusionsbestrebelsene, der handlede om at nedbringe omkostninger til specialundervisning. Men de ønskede ikke, at besparelser skete på bekostning af elever med særlige behov. I det forberedende arbejde med den forsøgsvis implementering af it-rygsækken opdagede de desuden, at der kun fandtes ganske lidt publiceret konkret viden om, hvordan man *gør inklusion* i en skolehverdag samt om, hvordan it reelt integreres i denne proces (Bladt 2008). Noget af det, man ved om læse- og skriveudfordrede elever, er, at de generelt har opbygget negative adfærdsmønstre og strategier, sådan som det var tilfældet med Anders. Desuden er de kommet fagligt bagud, længe inden de får kompenserende støtte (Tetler 2000; Holmgaard 2004). Der opstod derfor en ide om, at man kunne undgå disse følgevirkninger ved at sætte ind på begyndertrinnet. Det blev besluttet at køre et projekt i samarbejde med undertegnede parallelt med implementeringen af it-rygsække. Projektet, der startede i 2008 og løb over 3 år, skulle fokusere på begyndertrinnet og udforske, hvordan man gør inklusion, og hvordan it kan inddrages på en god måde. For at adskille dette projekt fra det oprindelige it-rygsæk projekt blev det kaldt for Projekt It-mappen (PIT) (Levinsen 2008 a & b, Levinsen 2010).

I designet af PIT var medtænkt, at projektet skulle udfases samtidig med, at resultaterne blev implementeret organisatorisk, så inklusionsstrategien kunne konsolideres og fungere bæredygtigt som hverdagspraksis på alle niveauer fra forvaltning til skolehverdag og forældresamarbejde. Derfor blev PIT ikke baseret på it-frontløbere, men på den almindelige lærer der underviste en elev, der var tilknyttet projektet. Det handler ikke om at være supermand til it, men om hvordan den enkelte voksne er bevidst om, hvad hhv. inklusion og it betyder for dem, og bevidst om at disse holdninger kan påvirke, om en elev bliver inkluderet eller ej. Tilsvarende gør det sig gældende, at måden, man som voksen forstår begrebet læse- skrivevanske-

ligheder på, kan have betydning for, hvilke former for hverdagspraksisser, læreren overhovedet kan forestille sig, støtter inklusion. I PIT blev der derfor udviklet særlige rollespilsbaserede kompetenceudviklingsforløb, hvor deltagerne (lærere, it-vejledere og læsekonsulenter) fik mulighed for at iagttage og dermed reflektere over og diskutere egen praksis og egen forestillingsverden. Hensigten var at åbne for ideer til, hvordan deltagernes egen inkluderende hverdagspraksis med it-støtte kunne tage sig ud.

Eleverne i projektet blev fundet gennem en modificeret version af standard læse-skrivetesten, som normalt udføres i slutningen af 3. klasse. Projektet startede med 17 elever fordelt på hele begyndertrinnet og med deltagelse af to skoler.

Læse- og skrivevanskeligheder

Inklusion og it-støtte til elever på begyndertrinnet adskiller sig fra arbejdet med de større elever, der går igennem det normale visitationsprogram med henblik på it-rygsæk og/eller specialundervisning. En af de vigtigste erkendelser er, at det med de små elever er umuligt at skelne mellem dysleksi og andre årsager (fx sociale, kognitive) til, at eleven fremstår som værende i læse- skrivevanskeligheder. Vi blev derfor i projektet inspirerede af Holmgaards skelnen mellem *at have en funktionsnedsættelse* og *at være i en svær situation*, når det gælder læsning og skrivning (2007). Her viser Holmgaard, at netop de voksnes reaktioner har stor konsekvens for elevens fremtidige selvopfattelse. Hvor interventioner og it-tænkning i den første udgave retter sig mod den enkelte og kompensation for en mangel, retter den anden sig mod konteksten og den praksis, der udøves af alle deltagerne i elevens skolehverdag.

Som konsekvens heraf taler vi i PIT om at *være i vanskeligheder*, og har vi i projektet flyttet fokus fra, om eleverne faktisk lærer at læse og skrive, til om de kan få andel i det faglige indhold og deltage i det faglige arbejde på lige fod med de øvrige elever:

- At læse kan betyde at bruge *text-til-tale* der omsætter skrift til syntetisk stemme.
- At skrive betyder at indspille *tale* digitalt (NOTE om hvorfor vi ikke bruger *speech-to-text*) samt programmer med ord-forslag, der støtter stavning
- At skrive kan betyde at producere multimodale tekster

Vi er selvfølgelig ikke ligeglade med det læse- skrivefaglige, men tager – med støtte hos Holmgaard – afsæt i, at det vigtigste med de små elever er, at de udvikler en positiv selvfølelse, gode arbejdsvaner, lyst til at lære og til at deltage i skolearbejdet. Derfor har vi valgt at intervenere i forhold til aktiv deltagelse på lige fod ved at arbejde sammen med de voksne om at forandre hverdagens praksis og dermed understøtte deltagelse på lige fod.

Teknologiforståelsen – it som hjælpemiddel

Der er tradition for at opfatte teknologien som kompenserende, som erstatning for en mangel. Da dette syn direkte modarbejder bestræbelserne på at inkludere ligeværdigt, har vi i kompetenceudviklingsforløbene valgt at udfordre de voksne på deres teknologisynd. I stedet for *kompensation* benytter vi begrebet *substitution* hentet fra Tetler (2000). Lige som briller ikke erstatter øjne, men kan siges at *forlænge* en person, bliver it i denne forståelse til en forebyggende og substituerende teknologi, der *forlænger* sin bruger. Forskellen ligger ikke indbygget i selve teknologien, men er en konsekvens af de måder, hvorpå vi som mennesker forstår, tænker om og bruger teknologien:

- Når vi bruger it *kompenserende*, så erstatter it en mangel og forandrer personen
- Når vi bruger it *substituerende*, så forandrer vi praksis og kontekst omkring personen

It-rygsækken blev defineret som en bestemt og kompenserende genstand. Ved at tænke It-mappen som substituerende, kan den ikke længere opfattes som en bestemt ting. Teknologien er dynamisk og i konstant forandring, og derfor forstås It-mappen som: *Den på et bestemt tidspunkt mest hensigtsmæssige substituerende løsning med henblik på inklusion*. Vi har derfor opereret med en Version 1.0, der svarede til it-rygsækken, men som hurtigt viste sig at være alt for tung til elever på begyndertrinnet. Som Version 2.0 valgte vi en lille tablet pc, der er let og handy. Under projektet så vi konturerne af Version 3.0 i form af en SmartPhone med OCR-teknologi, så eleven kan fotografere en tekst og direkte omsætte den til digital tekst og få den læst op (Dette er en tilgængelig løsning i dag).

En del af at tænke It-mappen som substituerende er at anerkende den *som noget personligt og som en social aktør* i de aktiviteter, hvor den indgår. Der

ligger i begge disse dimensioner både muligheden for inklusion og stigmatisering af brugeren. Det er de voksnes ansvar at skabe den positive kontekst, der hjælper en elev til at opfatte It-mappen som en positiv *forlængelse* – som en del af sin identitet. Derfor må projektet udfordre de voksnes holdninger til it. Typiske fejl er at udgrænse hjælpemidlet eller være overdrevent hjælpsom. Den anden udfordring handler om, at It-mappen spiller en aktiv rolle, når der skal samarbejdes. Det er ikke ligegyldigt, hvordan de faglige aktiviteter lægges didaktisk til rette. Det handler om praktiske spørgsmål, fx: "at den fylder", og at skærmen "er i vejen". Men det handler også om at materialer er digitaliserede, så eleven kan være forberedt, at arbejdsopgaver er tænkt, så det giver mening at bruge It-mappen, uden at de øvrige i gruppen "dør af kedsomhed, mens de venter", og at besvarelser ikke tvinger eleven til konventionel læsning og skrivning. For It-mappe-eleverne betyder aktiv deltagelse også at kunne aflevere en opgave og få den bedømt på lige fod med de øvrige.

Frem til sent i 3 klasse havde Anders et ringbind fyldt med opgaveark, hvor der ikke var skrevet et eneste svar. På nogle sider var der kruseduller og huller, hvor han i afmagt havde raset med sin kuglepen. For Anders var det en stor dag, da han endelig kunne aflevere en opgave om vand, som han havde indtalt.

Erfaringer fra Projekt It-mappen

Visitation

Den normale test for dysleksi bliver udfordret af begrebet *potentielle* læse- skrivevanskeligheder. Vi kunne se, at flere elever, der åbenbart havde behov, var blevet overset i testen, mens andre viste sig ikke at have et behov for substituerende hjælpemidler svarende til det, sceningen viste. Der var også forskelle på at teste en elev fra 1. og en fra 3. klassetrin. Oftest vil elever, der scenesent, have nået at opbygge de negative mønstre, som Anders demonstrerede. Og de er blevet ekperter i at *lade-som-om* samt at flytte fokus bort fra de sårbare emner. Testene er gearret til at omgå disse adfærdsmønstre. De små elever har endnu ikke erfaret, at der er en udfordring, og er derfor tillidsfulde og åbne, når de screenes. Derfor risikerer man at misfortolke de små elever i standardtesten. Man har i Rødovre arbejdet med at kvalificere identifikationen af elever på begyndertrinnet, så testen kan rumme de små elever. En af midlerne er at lægge testen sent i 1. klasse for at sikre, at elevernes læring er fremskreden nok til, at man kan forsvare at teste. Et andet middel er beslutningen om, at elever, der måtte være overset, til en hver tid kan trækkes ind i inklusionsstrategien. I 2010 blev processen formaliseret i Rødovre, og man identificerede 46 elever fordelt på alle kommunens skoler.

Målkortet på bordet er en måde kontekstuel at fastholde elever på de mål, der er aftalt med læreren. Her har eleven dedikeret sig til at benytte it og CD-Ord i hverdagen. Alle elever i klassen har målkort på deres bord.

En gråzone mellem at HAVE og AT VÆRE I vanskeligheder

Der er en stående diskussion mellem tilhængere af en individorienteret intervention rettet mod læse- og skrivefærdighederne og tilhængere af en kontekstorienteret intervention rettet mod at muliggøre aktiv deltagelse og faglig læring.

PIT lagde ud med at bekende sig til den kontekstorienterede – substituerende – intervention. Det, vi så i projektet, var imidlertid, at der var tre mulige udfald for eleverne. En gruppe overvandt deres vanskeligheder og bevægede sig over i normalområdet efter et stykke tid. En anden gruppe – dem vi kalder for gråzonen – kunne fastholde aktiv deltagelse og læring ved brug af de substituerende og inkluderende interventioner. Den tredje gruppe magtede trods vellykket inklusion og aktiv deltagelse ikke at fastholde den faglige læring ved overgangen til 4. klasse. Deres læse- skrivevanskeligheder var for massive og kan bedst beskrives som at have vanskeligheder. Her var de kontekstuelle tilpasninger ikke tilstrækkelige til, at eleverne kunne håndtere det store kognitive arbejde, det er at huske alle de detaljer, som normalt læsende netop kan læse sig til, når man skal orientere sig i en skolehverdag. Elever, der således har vanskeligheder, er løbende blevet visiteret til ordblindeskolen og/eller specialundervisning.

Tilbagemeldingen fra specialunderviserne er imidlertid, at disse elever adskiller sig fra, hvad man tidligere har været vant til. De er ikke fagligt bagud,

de har gode arbejdsvaner og har lyst til at lære, og de skammer sig ikke over at være dyslektikere. Vores anbefaling er derfor at anerkende, at begge de teoretiske forståelser har deres berettigelse, men at man ikke kan identificere eleverne ud fra paradigmer. Først i slutningen af begyndertrinnet er det muligt at se forskel på elever, der har eller er i vanskeligheder. Desuden er det vigtigt at give plads til de elever, der ligger i gråzonen, hvor det er svært at sige, om de har – eller om de er i vanskeligheder. Ved at presse en foretrukket teoretisk forståelse ned over denne gruppe risikerer man at overse, hvad elevens reelle behov er.

Hvad vil det sige at læse og skrive

Lærerne i PIT har gennem projektet anerkendt, at det at læse eller at lytte er lige gode måder at tilegne sig faglig viden på. På sammen måde ser de skrivning på lige fod med at konstruere ord med brug af computerprogrammer eller at konstruere multimodale tekster uden skreven tekst.

Vi så mange eksempler på multimodale tekster, der viste, at de inkluderede elever havde opnået en god forståelse af det faglige indhold. I en 2. klasse arbejdede eleverne med lignelsen "Den barmhjertige Samaritan". De skulle fremstille en PhotoStory² ud fra "hvad nu hvis der var en elev med rullestol i vores klasse?". To inkluderede elever arbejdede godt med billedmaterialer og den narrative struktur, men deres skrevne sætninger var meget primitive. Da de skulle speake teksten, læste de ikke op, men fortalte i lange og dramatiserede sætninger til hvert billede. Det var tydeligt, at begge elever havde forstået og kunne reflektere over lignelsen.

Når der har været formative læse- og skrivetest, hvor eleverne har brugt It-mappen, har de uden undtagelse opnået resultater fra middel og op. De mest udfordrede elever var dog væsentlig langsommere end de øvrige. Uden It-mappen præsterer de samme elever på lavt niveau. De elever, der kom med i projektets tredje år, demonstrerede endnu en forskel. Man havde i kommunen besluttet, at alle elever med It-mappe skulle have et grundforløb i basale computerfærdigheder, som strakte sig over længere tid for at sikre en færdighedsforankring. Disse elever i 1. klasse blev hurtigt meget dygtige med deres It-mappe, og da de var med i den første prøve på de officielle digitale test, klarede de sig forbavsende godt trods det, at de ikke måtte bruge substituerende redskaber. Alene det, at de var vant til at bruge it, betød,

at de kunne præstere på et for dem højt niveau og dermed matche deres klassekammerater.

Vores erfaring er således, at elever, der får lov at substituere læsning med lytning og skrivning med alternative og multimodale udtryk, er i stand til at deltage og præstere fagligt på samme niveau som deres klassekammerater.

De små tegn, der viser, at store forandringer er på vej

En af udfordringerne i projektet var, hvordan man identificerer en progression hos elever med *potentielle læse- og skrive udfordringer*. Lærerne er vant til at se på indikatorer, der svarer til målestokke for kognitiv udvikling sammen med måling i forhold til de beskrevne trinmål. Imidlertid påvirker de udfordringer, eleverne møder, deres fagrelaterede læring. Derfor kan man ikke forvente, at de første observerbare tegn på ændringer relaterer til det faglige. Derimod viser tre års klasserumsobservationer, at en række tegn på vigtige forandringer er meget subtile, og at man kan inddеле eleverne i to grupper ud fra, hvilke ændringer der er tale om. Den ene gruppe er elever, der er identificeret sent og derfor har udviklet selvbeskyttende strategier. Derfor er vigtige ændringer hos disse elever i højere grad knyttet til deres adfærd og attituder end til det faglige. Den anden gruppe er elever, der er identificeret tidligt og ikke har udviklet selvbeskyttende strategier. Her er vigtige ændringer tættere knyttet til deres deltagelse i de faglige aktiviteter.

Det er altså ikke nemt at sige, hvad man præcis kan se efter. Indikatorer på forandring er tæt knyttet til den konkrete kontekst og den enkelte elev. Men de små tegn har en dobbelt natur, som det er vigtigt at være bevidst om: 1) De repræsenterer en skrøbelig åbning, som læreren kan "dyrke" for at bevæge eleven hen mod inklusion og læring; og 2) De repræsenterer hændelser, der kan demotivere eleven alvorligt, hvis eleven oplever, at de misfortolkes eller ignoreres. For Anders kom skiftet den dag, hvor jeg så, at han ikke vendte sig bort fra det, der foregik, og derfor spurgte ham, hvad han vidste om vand. Jeg fik et foredrag på 10 min. om vandets kredsløb. Vi snakkede så om, om ikke han skulle prøve at optage sit svar til læreren i stedet for at skrive tre ord i timen.

Der er altså tale om at "indstille sine antenner" på andre tegn. Det kan være mange tegn som fx: En passiv elev udviser et konstruktivt initiativ, uanset

hvad initiativet retter sig imod. En elev stiller et fagligt relevant spørgsmål for første gang overhovedet, uanset hvad man som lærer mener om kvaliteten af spørgsmålet. En elev holder op med at vende sig bort, vil stadig ikke deltage, men "smuglytter". Eleven begynder at udvikle egne systemer for, hvordan It-mappen anvendes.

Afsluttende bemærkninger

Det store materiale fra projektet er endnu ikke færdigbearbejdet, men de resultater, der er opsamlet undervejs og videndelt horisontalt mellem deltagerne i projektet og vertikalt i kommunens organisation, har betydet, at projektets metoder og udledte strategier i dag er implementeret som praksis i Rødovre kommune.

Litteratur

Bladt, K. (2008): "It-støttet undervisning fremmer ligeværdig deltagelse", *Viden om læsning nr. 3.*, s. 16-19.

Egelund, N. (2004) *Specialpædagogisk praksis – indspil og udspil*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag. København

Deloitte (2010) *Analyse af specialundervisning i folkeskolen*. KL, Undervisningsministeriet og Finansministeriet, http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF10/100611_analyse_specialundervisning_i_folkeskolen.ashx

Haven, D. & Nielsen, H. (2004) *Ordblindhed – Rapport over spørgeskemaundersøgelsen: Kommunale tilbud til ordblinde elever*. Dansk Videnscenter for Ordblindhed, Virum 2004, <http://www.dvo.dk/fileadmin/lavervi/publik/pprrapport/index.html>

Holmgaard, Aa. (2007) *Viljen til læsning – læsevanskeligheder belyst gennem et erfaringsperspektiv*. PhD afhandling, DPU 2007.

Kotsik, B. and Tokareva, N. (2007) "UNESCO IITE Contribution to e-Inclusion Policy Development for Education of Students with Disabilities", *The first International Conference on ICT & Accessibility*, Hammamet, Tunisia, <http://www.esstt.rnu.tn/utic/tica2007/index96b6.html?pld=5>

Levinsen, K. (2008a) *Projekt IT mappen: Rapport nr. 1*. DPU. 60 s. [http://pure.au.dk/portal/da/publications/projekt-it-mappen\(709ae730-8ece-11dd-ac07-000ea68e967b\).html](http://pure.au.dk/portal/da/publications/projekt-it-mappen(709ae730-8ece-11dd-ac07-000ea68e967b).html)

Levinsen, K. (2008b) Projekt IT-mappen: at gøre inklusion med substituerende it. *Skolen i morgen*, Vol. 12 årg, 2008, s. 5-6.

Levinsen, K. (2010) Substituting ICT as a lever for inclusion of children with reading and writing difficulties. *Journal of Cases on Information Technology*, Vol. 12, Nr. 3, 2010, s. 74-89.

PISA (2000) <http://www.sfi.dk/sw198.asp>

Politiken (2010) "Børn ekskluderes fra folkeskolen", citation from *Politiken*, June 25th 2010, p. 4.

Salamanca Statement (1994) <http://www.inclusion.com/artsalamanca.html>

Tetler, S. (2000) *Den inkluderende skole – fra vision til virkelighed*, Nordisk Forlag A/S, København

Undervisningsministeriet (2003) *Skolens rummelighed – fra idé til handling*, © Undervisningsministeriet 2003, <http://pub.uvm.dk/2003/rummelighed/>

-
- 1 ITMF er en forkortelse for *IT og Medier i Folkeskolen*. ITMF-projekterne udgjorde en stor satsning med 105 projekter på 1/3 af landets skoler og med 340 mill. DKR i samlet støtte.
 - 2 PhotoStory er et gratis program fra Microsoft med en let tilgængelig og intuitiv brugergrænseflade, som er designet til at lave "film" ud af still-billeder, lyd og tekst.

Projekt It-mappen er et forsknings- og udviklingsprojekt baseret på aktionsforskning og gennemført i et samarbejde mellem Rødovre kommune og DPU-AU. Projektet løb fra 2008 til 2011 og retter sig mod elever på begyndertrinnet, der søges inkluderet i normalundervisningen via ændringer i skolehverdagen og ved brug af en lille computer (tablet pc). I projektet deltog elever, forældre, lærere, it-vejledere, læsekonsulenter og skoleledere fra to skoler i Rødovre sammen med konsulenter fra Pædagogisk Udviklingscenter (PUC).

Projektet bygger på antagelsen, at man ved at inddrage it-mappen tidligt i skoleforløbet til elever med læse-/stavevanskeligheder vil fremme elevernes muligheder for at forblive inkluderet i den almindelige skolegang.